

Smrt Juga

Author: [Jadranka Slatina](#)

Kragujevac je mesto u kome je rođen najpoznatiji jugoslovenski izvozni proizvod - Yugo. Sada je on mrtav a i grad izgleda isto tako bezivotno.

Malo je verovatno da ce ljubitelji automobila roniti suze za Yugo-m, nekada najpoznatijem izvoznom proizvodom bivse Jugoslavije koji je sada postao zrtva visegodisnjeg pogresnog ekonomskog rukovodjenja, medjunarodnih sankcija i NATO bombardovanja.

Medjutim, njegova smrt ima ogromne posledice za Kragujevac, rodni grad Yuga, a, pogotovo za hiljade radnika koji su ga proizvodili. Iako je o Yugu ispricano bezbroj viceva u automobilskoj industriji, ipak je vecini stanovnika Kragujevca koji ima 200.000 stanovnika omogucavao dobar zivot.

Zivot su u ovom gradu u srednjoj Srbiji okretao oko dzinovskog kompleksa Zastava, fabrike automobila kao i industrije za preradu metala i proizvodnju oruzja.

Kada je 1991. godine izbio rat i poceo raspad Jugoslavije, Zastava nije samo izgubila svoje trziste sirom bivskih jugoslovenskih republika, vec i svoje trziste u inostranstvu, jer su medjunarodne sankcije, zastarela tehnologija i los kvalitet proizvoda ucinili svoje.

Proizvodnja se obrusila sa vrhunca 1989. godine kada se godisnje proizvodilo 200.000 automobila na 14.000 1989. godine, na samo 7 odsto kapaciteta, a Zastava je postepeno bila primorana da posalje gotovo citav svoj kolektiv na prinudan odmor

Poslednji udarac dosao je u toku noci 9. i 11. aprila ove godine kada su NATO rakete pretvorile fabricki kompleks u rusevinu a preostalih 36.000 zaposlenih u Zastavi su izgubili sredstva za zivot.

Osnovan 1853. godine, proizvodni kompleks danas poznat kao Zastava postao je Srpska kraljevska oruzama pre Prvog svetskog rata. Tradicija proizvodnje oruzja je nastavljena sve do NATO bombardovanja, uz prosirenje koje je ukljucilo proizvodnju automobila za vreme Tita.

Na svom vrhuncu, osamdesetih godina, najpoznatiji proizvod Zastave izvozen je u 72 zemlje sirom sveta. Italijanska kompanija IVECO uzela je 46 odsto udela u Zastavinoj fabrici kamiona. Pored Yugo i IVECO kamiona, Zastava je postala i najveći snabdevac Jugoslovenske narodne armije (JNA) i uspesni izvoznik oruzja. Upravo su je kapaciteti za proizvodnju oruzja ucinili metom za NATO rakete.

NATO bombardovanje nije 'pogodilo' samo 36.000 zaposlenih radnika u Zastavi, vec i 64.000 ljudi koji od njih zavise. Zvanicnici lokalnog Crvenog krsta procenjuju da su zivotni uslovi 24.000 penzionera koji zive u gradu veoma ozbiljni, kao i 14.000 srpskih izbeglica koje su nedavno pristigle sa Kosova, a od kojih se vecina smestila kod prijatelja i familije. Ako se njima doda 5.000 srpskih izbeglica iz ratova u Hrvatskoj i Bosni, izbeglice sada cine gotovo 10 odsto ukupnog stanovnistva grada.

K.S. je radnica u namenskoj industriji, trenutno na prinudnom odnoru. Pre pocetka ratova u bivsoj Jugoslaviji, njena mesecna plata iznosila je 1.500 nemackih maraka. Danas svakog meseca dobija oko 25 nemackih maraka koje prima u dve nejednake rate. Ima dve cerke, jedna ima 25 a druga 19 godina. Obe su zajedno sa preko 20.000 drugih, prijavljene na birou za nezaposlene.

Posto je K.S. na prinudnom odmoru, ona ne ulazi u statistiku o nezaposlenima, iako njeno radno mesto vise ne postoji. Za sada ona i cerke imaju sta da jedu. Za rucak su jele krompir, to je njihov tipican obrok, a poslednji put su jele meso pre mesec dana. Kaze da vise ne mogu da priustine ni jaja.

Kao i komsije, i one su otvorile racun u lokalnoj prodavnici. K.S. "kupuje" hranu tako sto se potpise u svesku, a placa kasnije, oslanjajuci se na muzevljev neredovan dnevni prihod od 5 nemackih maraka, koje on zaradi kao taksista.

Mozda upravo zbog svojih socijalnih problema Kragujevac ima ugled da je uporabite opozicije. On je jedan od dva grada u Srbiji u kojima je na vlasti koalicija Zajedno.

Nezavisni sindikat je pozvao radnike da potpisu peticiju kojom se trazi ostavka jugoslovenskog predsednika Slobodana Milosevica. Za dve nedelje prikupljeno je vise od 20.000 potpisa.

U Kragujevcu su takodje odrzana do sada dva najveca protesta: jedan u organizaciji Saveza za promene 15. jula a drugi u organizaciji Srpskog pokreta obnove 17. jula. Od 19. jula protestni skupovi se odrazavaju gotovo svakodnevno a veoma cesto na njima ucestvuje i 2.000 ljudi.

K.S. je prisustvovala nekim mitinzima i nada se promeni, ali mora da resava prakticne probleme. "Stalno se pitam kako cemo se grejati ove zime."

Elektrana koja se nalazi u ovom gradu na koju je bila upucena vecina gradjana Kragujeva snabdevala je i Zastavu. Zbog toga je pogodjena i tesko ostecena za vreme bombardovanja.

Jedan kubni metar drva kosta 50 nemackih maraka. Mnogi zaposleni u Zastavi su iz okolnih sela i jos uvek tamo imaju zemlju. Tokom prosle decenije dok su plate padale, poceli su da proizvode hranu za licnu upotrebu, a posao u fabrici zadržali samo zbog socijalnih, zdravstvenih i penzijskih beneficija.

Unutar fabrickog kompleksa Zastava, zgrade izgledaju toliko ostecene da se ne mogu popraviti. Neki zidovi su netaknuti, ali je unutrasnjost prepuna gomila istopljenog celika koji je nekada bio krov. Ostale zgrade - koje su radnici vec poceli da ciste - spaljene i prazne izgledaju sablasno. Svuda se nalaze ogromne gomile ostataka. Krater precnika 30 metara koji se nalazi odmah ispred administrativnog centra u okviru kompleksa svedoci o snazi samo jedne rakete. Obliznji kompjuterski centar Zastave je sravnjen sa zemljom.

Slobodan Milosevic (koji nije ni u kakvom srodstvu sa svojim imenjacom), glavni inzenjer u elektrani, pokazuje ogromne bojlere, izbusene i preseccene srapnelima. Objasnjava da neki mogu da se poprave, dovoljan broj da bi se obezbedila energija za obnovu. "Imamo ljude i znanje da to uradimo. Ali nemamo novac."

Sprska vlada je obecala 60 miliona nemackih maraka za obnovu Zastave za period od pet meseci. Prema navodima rukovodstva fabrike, to predstavlja samo 5 odsto od 1,2 milijarde nemackih maraka materijalne stete koju je izazvalo NATO bombardovanje.

G17, grupa nezavisnih ekonomista, procenjuje da steta na fabrici automobila iznosi 1,8 milijarde nemackih maraka, i istice, da se pored 36.000 nezaposlenih radnika zastave i 70.000 zaposlenih u vise od 300 firmi dostavljacka koji su proizvodili delove za Zastavina vozila, takodje nalaze u teskoj situaciji.

Zastava se nada da ce dobiti deo od 6 miliona nemackih maraka pomoci Evropske unije koje je namenjena

Kragujevcu, kao deo programa "Energija za demokratiju", ciji je cilj da se pomogne opstinama u kojima je na vlasti opozicija.

Takodje se nada da ce privuci stranog partera. Pre rata, kompanija je potpisala pismo o nameri sa francuskim proizvođajem automobila Peugeot u nastojanju da obnovi proizvodnju automobila. Uslovi ovog sporazuma nisu otkriveni.

Cak iako bi Zastava mogla da nadje stranog partera koji je voljan da izdrzi kaprice post-ratne Srbije, treba prevazici druge, velike probleme. Jedina proizvodna linija koja je ostala na mestu je linija za farbanje. Odmah do nje, na potpuno unistenoj liniji za lakiranje, vise sasije nekoliko Zastava 128.

Da bi se sasije pomerile, gradska elektrana bi morala da radi punom snagom, ali za to je potrebna investicija koja se procenjuje na 200 miliona nemackih maraka. Zastave 128 vise na mestu. Ne mogu se pomeriti zbog nestasice energije, a energije nema zbog nestasice novca.

Jadranka Slatina je pseudonim novinara iz Beograda.

Location: [Balkans](#)
[Serbia](#)
[Kosovo](#)
[Croatia](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/smrt-juga>